

Atıf/Citation: Kadioğlu, Ş. (2025). Jean-Luc Lagarce’ın “Evdeyim ve Yağmurun Gelmesini Bekliyorum” oyununun ilişkisel diyalektik kuramı kapsamında incelenmesi. *Uluslararası Dil, Edebiyat ve Kültür Araştırmaları Dergisi (UDEKAD)*, 8 (2), 619-632. DOI: <https://doi.org/10.37999/udekad.1651069>

Şevket KADIOĞLU*

JEAN-LUC LAGARCE’IN “EVDEYDİM VE YAĞMURUN GELMESİNİ BEKLİYORDUM” OYUNUNUN İLİŞKİSEL DİYALEKTİK KURAMI KAPSAMINDA İNCELENMESİ

AN ANALYSIS OF JEAN-LUC LAGARCE’S PLAY “I WAS IN MY HOUSE AND I WAITED FOR THE RAIN TO COME” WITHIN THE SCOPE OF RELATIONAL DIALECTICS THEORY

ÖZET

Oyunları dünya çapında ilgi gören Fransız dramaturg Jean-Luc Lagarce, *Evdeyim ve Yağmurun Gelmesini Bekliyordum* adlı oyununda, kapalı bir ortamda geçen, herkesten kendini tecrit etmiş, zincirlerini kıramamış, kendi çaresizliklerine hapsolmuş bireylerinin bir yerden bir yere savruluşu anlatırken, beklemeyle geçmiş, onca yılın acılarını içinde barındıran mutsuz bir aile tablosu çizer. Evin tek erkek çocuğu Küçük Kardeş’in, babasıyla tartışıp evi terk etmesi ekseninde dönen olaylar zincirinde her bireyin onun dönüşünü beklemesiyle geçirdiği boşa geçmiş zamanı konu alan oyun, parçalanmış bir ailenin durumunu gözler önüne serer. Lagarce, hayatın gelip geçiciliğinde, bekleyişin sarmalında, aile içi dinamikleri açığa çıkarmasıyla dikkat çeken oyunda, iletişimsizliğin, sevgisizliğin, ilgisizliğin açmazlarında, şikâyet ve suçlama dilinin başat olduğu bir izlencede başrolün sözlere bırakıldığı eylemsiz kişilere yer verir. Eylemlerden çok söylemlere sarılan bu kişiler tekrarlanan söz öbekleriyle takıntılı tutumlarının sonuçlarıyla yüzleşmek zorunda kalırlar. Bu yüzleşme sarsıcı ve örseleyicidir. Bireylerin kendi hallerine ağıt yakışlarını dile getiren oyun aile içinde yaşanan iletişimsizliğin altını çizer. Beklemeyle geçen yıllarda bireylerin her birinin yaşadıklarını, düşündüklerini, hissettiklerini, beklentilerini ortaya koymayı amaçlayan bu çalışmada Jean-Luc Lagarce’ın *Evdeyim ve Yağmurun Gelmesini Bekliyordum* oyunu kişiler arası iletişim yöntemi olan ilişkisel diyalektik kuramı çerçevesinde okunup, yorumlanmıştır. Saplantılı bekleyişte, aile bireylerinin hayatlarını ve kendilerini bir umut peşinde nasıl tükettikleri oyundan çıkan çarpıcı bir sonuçtur.

Anahtar kelimeler: Jean-Luc Lagarce, bireylerarası iletişim, ilişkisel diyalektik kuramı, aile

ABSTRACT

Jean-Luc Lagarce, contemporary French playwright portrays, in his play, *I Was Home and I Was Waiting for the Rain to Come* an unhappy family isolated from everyone, unable to break its chains and locked in its own despair. The play, which develops in the chain of events revolving around the only male child of the house, Little Brother, who quarrels with his father and leaves the house, reveals the situation of a broken family. In the play where the discourse is dominant and characterised by the language of complaint and accusation, Lagarce gives space to people without action in the dilemmas of miscommunication, lack of love, and indifference. Family members are forced to face up to the consequences of their obsessive attitudes with repeated phrases. This confrontation is shocking and traumatic. In this study, which aims to reveal miscommunication, experiences, thoughts, feelings, and expectations of each of the individuals during the years of waiting, Lagarce’s play in question was read and interpreted within the framework of relational dialectic theory, which is a method of interpersonal communication. In *Obsessive Waiting*, the play vividly illustrates how the members of a family consume their lives and consume themselves in the pursuit of hope.

Keywords: Jean-Luc Lagarce, interpersonal communication, relational dialectic theory, family

* Doç. Dr., Pamukkale Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Fransız Dili ve Edebiyatı Bölümü, Denizli/Türkiye. E-posta: kadioglus2458@gmail.com / Assoc. Prof., Pamukkale University, Faculty of Humanities and Social Sciences, Department of French Language and Literature, Denizli/Türkiye. E-mail: kadioglus2458@gmail.com

Giriş

Oyunda bütün konuşmalar evin tek oğlu olan ve yıllar önce babasıyla kavga ederek evi terk eden Küçük Kardeş etrafında gerçekleşir. Beş kişinin altıncı kişiyi odak olarak seçtiği bu anlatı örgüsü oyunu biçimlendirirken tek bir ana hikâyeden hareket edilir. Yan hikâyeler ana hikâyeyi beslemek ve destekleme işlevini üstlenir. Oyun bir bekleyiş oyunudur. Temel izlek beklemektir. Beklenen kişi olan Küçük Kardeş'in dönüşüyle başlayan oyun beklemenin askıda olduğu yine beklemeye biten yapıyla çevrimsel bir karakter sergiler. Özgün anlatımıyla, sade ama zengin yapıyla girift bir özellik sunar.

Şimdiki zamanda gerçekleşen oyun bireylerin bizzat kendileri ve bireyler arasındaki çatışmayı ortaya koyarken aksiyonu devre dışı bırakır. Eylemsiz oyunda sözler başrodedir. Eylemden çok söyleme dayanan oyunda bekleme ediminin varoluşsal sancısı ortaya konur. Beklemenin başat olduğu bu zeminde karakterler eylemin öznesi değil onları yöneten sözlerin nesneleridir. Bir irade sergilemeyen, beklemekten başka hiçbir şey yapmayan pasif karakterlerin eylemsizliği üzerinden biçimlenen oyun bir aile tiyatrosu olarak karşımıza çıkar. Ailede Küçük Kardeş'in gidiş ve dönüşü bir varoluş ve derin bir melankoliye dönüşmüştür. Kimsenin hesabını veremediği, yıllar süren bekleyişten bahseden bu gidişin travması tüm karakterlerin sözlerinin özü haline gelir. Her konuşmacı diğer karakterlerle olduğu kadar kendisiyle ve izleyiciyle konuşarak kendi düşün dünyasına davet eder. Çok konuşan karakterler birinin başlattığı konuyu diğeri tekrarlamalı şekilde tamamlayarak iç içe geçmiş retoriklerden oluşan söylemler üretirler. Jean-Paul Dufiet (2021) konuşmanın çok yavaş ilerleyerek spiralin halkaları gibi kendi sözlüğüne geri döndüğünü belirtir (s.8) ve eylemin ortadan kalkmasının, metni kendi üzerine kapalı bir metadrama dönüştürdüğünü vurgular (s.11).

Bekleme durumunun sürekli tekrar eden bir unsur olarak ortaya çıktığı oyunda, beklenen, bekleyenler bellidir ama bekleyişin nedeni belli değildir, kişiden kişiye değişen beklentiler kapalı söylemlerle dile getirilir, net bir neden ortaya konmadığı için metin girift ve gizemli bir yapı sunar. Her bireyin kendi iç duygu ve düşüncelerinden örülü konuşmaları diyaloglardan ziyade monolog ve solilog şeklindedir. Bu konuşmalar oyun örgüsünü oluştururken, bu oluşumdan yansıyanlar önemszenme, huzursuzluk, karamsarlık, şikâyet, suçlama şeklinde "bekleyiş" ana izleği çevresinde kümelenir.

Jean-Luc Lagarce, mutsuz, yasta, umutsuz, zincirlerini kıramamış, kendi çaresizliklerine hapsolmuş, eylemsiz, sadece söylemlerin üretildiği karamsar bir aile tablosu çizer. Ailenin temel dinamiğini kurban psikolojisi oluşturur ve aile bireyleri hem kendilerini hem de birbirlerini suçlayan dil edimiyle sorumluluğun yerini şikâyete bıraktığı bir zeminde böyle bir ailede yaşamının bütün sıkıntılarını yansıtırlar. Tutundukları ve bırakmak istemedikleri bu bekleyiş onları tükenişe sürükler. Bekleyiş-sürükleniş-tükeniş üçgeninde savrulurken yılların geçişini seyrederek umut-umutsuzluk sarmalında ömürlerini tüketirler. Beklenenin belli olduğu ama bekleyişin nedeninin belirsizliğini koruduğu bu süreçte yaşanan sancılar tüm çıplaklığıyla gözler önüne serilir. Bu belirsiz süreçteki kişilerarası iletişimi ilişkisel diyalektik kuram çerçevesinde irdedeceğiz.

İlişkisel Diyalektik Kuramının Çerçevesi

Bertell ve Ollman'ın (2013), "diyalektik, dünyada ya da dünyanın herhangi bir kısmında süregiden somut değişiklikleri ve etkileşimleri gözden kaçırmadan ve çarpıtmadan yakalayan bir

düşünüş biçimi ve bir dizi bağlantılı kategoridir” (s. 15) tanımından yola çıkıldığında benzer değişim, dönüşüm ve etkileşimlerin insan ilişki ve iletişimde de olduğu görülür. Bu anlamda, kişilerarası iletişim yöntemi olan ilişkiyel diyalektik kuramının, diyalektiğin ikileminden hareket ettiği söylenebilir. Leslie A. Baxter ve Barbara Montgomery tarafından oluşturulan ilişkiyel diyalektik kuram Rus düşünür M. Bakthin’in, sosyal yaşamın çelişkili söylemlerden oluşan bir süreç olduğunu vurgulayan “diyalojik” görüşüne dayanır (Akt. Deviren, 2019, ss. 293-294). 1988 yılından günümüze kadar gelişim ve değişim göstermiş olan iletişimsel diyalektik kuramı “rakip söylemlerin etkileşimi yoluyla anlamın nasıl inşa edildiğine” (s.294) odaklanır. Dinamik bir kuram olan ilişkiyel diyalektik kuramı bireyler tarafından dile getirilen söylemlerin çelişik ve rekabetçi olduğu düşüncesinden yola çıkar. İlişkiyel diyalektik kuram merkezci ve merkezkaç kuvvetlerinin birbiriyle mücadele içinde olduğu varsayımı temeline dayanır. Merkezci söylemler toplum tarafından meşru sayılan söylemler olarak değerlendirilirken merkezkaç söylemler marjinalleşmiş söylemler olarak görülür: “Merkezci güçler; yaşamın akışını düzenleyip kalıplara sokarak bütünleştiren merkez yönelimli güçlerdir. Merkezkaç güçler ise merkezleşmeden kaçan, bütünleştirilemeyen ve sabitlenemeyen dilsel ve anlamsal gerçeklerdir” (s. 295). İletişimde çoklu anlam sistemine başvurulduğu için bu söylemler birbiriyle rekabet eder, birbirlerine karşı çıkar ve mücadele eder. Bu bakımdan ilişkiyel diyalektik kuramı “ilişki taraflarının arasındaki tartışmalı söylemlerin etkileşimlerini anlamlandırma süreci” (s. 295) olarak betimlenir.

Karşıt eğilimler arasında kesintisiz etkileşim olduğu varsayımından hareket eden “ilişkiyel diyalektik, kişilerarası iletişimde çok görüşlülüğü, egemen ben inancının reddini, bağımsız özerk sesleri ve belirsiz değişimi vurgular” (Eren, 2024, s. 19). Demirkıran’ın (2021) Baxter ve Montgomery’den aktardığına göre ilişkiyel diyalektik kuram dört hipotezden yola çıkar. Birinci hipoteze göre, ilişkiler tek bir yönde hareket etmezler, tek boyutlu değildirler, inişler ve çıkışlar içerirler. İkinci hipoteze göre, insan yaşamının değişim içinde olduğu ve bu değişimlerin insan ilişkilerine etki ederek bunları değiştirdiğidir. Üçüncü hipotez ise, çelişen arzuların ortaya çıktığı, çatışmaların sürekli bir gerilim yarattığı düşüncesidir. Dördüncü hipotez karşıtlık ve çatışma içeren durumlarda iletişimin gerekli olduğu görüşünü (Demirkan, 2021, s. 276) öne çıkarır.

Söylem boyutunda, ilişkiyel diyalektik kuramı üç temel önermeden hareket eder: “1. Anlamlar farklı karşıt söylemlerin mücadelesinden doğar. 2. Söylemlerin iç içe geçmesi hem senkronik-eşzamanlı, hem diyakronik-artzamanlıdır. 3. Rekabetçi söylemlerin iç içe geçmesi toplumsal gerekliliği oluşturur” (Deviren, 2019, s. 297). Bunun yanı sıra Baxter ve Montgomery söylemlerde üç tekrarlayan çelişki saptarlar; bağıllık-ayrılık, kesinlik-belirsizlik ve açıklık-kapalılık. Böylece diyalektiğin ikili olmadığını çok boyutlu bir karakter arz ettiğini ortaya koyarlar (s. 306). İlişkiyel diyalektik kuramı metodolojik olarak kontrapuntal analiz yöntemini kullanır. Buna göre araştırmacı veriyi birçok kez okumalı, rekabet eden söylemleri ve belirteçleri saptamalı, ifadelerdeki gömülü anlamı çıkarmak için dil kullanımından hareketle bir açılım analizi yapmalı, parçadan bütüne, bütünden parçalara giderek önceden söylenenler aracılığıyla henüz söylenmemiş olanları tahmin etmeye çalışmalıdır. “Bu açılım süreci, daha belirgin ve daha gizli söylemleri yönlendiren ve güç yapıları arasındaki rekabeti aydınlatan bir süreçtir” (s. 308). Kontrapuntal analiz, söylemlerin rekabet ettiğini gösteren, birbiriyle ilişkili olarak nasıl konumlandığını ortaya koyan, bireyler arasındaki etkileşimi gözler önüne seren ilişkiyel diyalektik kuramın yöntemlerinden biri olarak çözümleme ve senteze olanak sağlar.

Bekleyiş Sarmalı

“Evdeydim ve yağmurun gelmesini bekliyordum” (Lagarce, 2009, s. 11) Abla tarafından söylenen ve oyuna adını veren ilk repliktir. Yer evdir. Vakit akşamdır. Akşam karamsarlık, hüzn demektir. İlk replikten itibaren duyumsanan kasvetli hava ve Abla’nın yağmurdan kendilerini yatıştırmasını (s. 11) beklemesi, hissedilen sıkıntıyla ilintilidir. Sıkıntının nedeni ise beklemedir. Abla’nın “ben hep beklemedim mi?” (s. 11) şeklinde kendi kendine yönelttiği soru anlamlıdır. Abla, “orada yaşadığımız yılları düşünüyordum, geçip giden bütün o yılları, bizi, sizi ve kendimi, beşimizi, her zamanki halimizi şu ezelden beridir aynı halimizi, bunları düşünüyordum” (s. 11) söylemiyle ailenin içinde bulunduğu ruh durumunu dışa vurur. “Sizi” hitabı insanlığa sesleniştir. Alt metin insanlığın bekleme haline vurgu yapar. Hayatın içinde, geçip giden zamanda, insanların hep bir şeyleri beklediğine, yaşamın beklentilerle dolu bir bekleme süreci olduğuna göndermede bulunur. Lagarce (2011) bunu hayatın durağanlığı olarak adlandırır (s. 32).

Oyunun hikâyesi de laytmotifi de bu beklenen ve beklerken de kaybedilen, heba edilen, bitip giden yıllar, dolayısıyla hayatlardır. Abla’nın repliği bütün bir hikâyeyi özetler niteliktedir: “Yaşadığımız bütün o yılları ve kaybettiğimiz, çünkü biz onları kaybettik, onu beklemekle geçirdiğimiz bütün o yılları, şunu, küçük kardeşi, gittiğinden beri, kaçıp gittiğinden beri, bizi terk ettiğinden beri, babası kovduğundan beri” (Lagarce, 2009, s.12). Abla’nın altını çizdiği şey beklemek ve beklerken de hiçbir eylemde bulunmamaktır. Dufiet (2021) kadın karakterlerin radikal hareketsizliğine dikkat çekerek, sadece neyin ne olduğunu belirtmekle yetindiklerini dile getirir (s.3). Oyunda “bekleme” başroldedir. Metin bu temel üzerine örüntülenir. Bekleme durumunu düşündükçe Abla’nın bir taraftan kendi haline gülmesi bir taraftan da ağlamanın eşiğine gelmesi diyalektik özelliğiyle dikkat çekerken içinde bulunduğu açmazı açığa vurur. Ağlanacak haline gülmek anlamına gelen bu durum derin bir üzüntü yaşadığının, ne yapacağını bilmediğinin, ilişkisel diyalektik kuramı açısından duygusal çatışma halinde olduğunun göstergesidir.

Yağmurun beklendiği günde Küçük Kardeş’in, omuzunda çantasıyla, her zaman bekledikleri şekilde, aniden geri gelmesiyle (Lagarce, 2009, s.13) Abla’nın evden gitme arzusunun aynı zaman dilimine rastlaması tesadüften öte kaderin bir oyunu gibidir. Tam eyleme geçmeye karar vermişken yeniden eylemsizliğin pençesine düşüren diyalektik bir süreç söz konusudur. Bunu, beklemeden tükendiğinin, kendine bir çıkış aradığının, artık tek başına yeni bir hayat kurmak istediğinin ve içinde bulunduğu durumdan hoşnut olmadığına göstergesi olarak okunabilir. Abla’nın “o kadar yolunu gözlediğim ve uğruna hayatımı kaybettiğim” (s.13) sözleri bir umut uğruna tüketilmiş zamana vurgu yapar. “Nihayet onu gördüm ve hiçbir şey değişmedi” (s.14) söylemi ise büyük bir hayal kırıklığını ortaya koyar. Karşılaşma sırasında kurdukları hayallere rağmen ne şaşkınlık ne de sevinç yaşanması tam bir sükûtu hayaldir. Abla’nın oyunu açan monoloğu bütün bir oyunu özetlerken bu son sözleri büyük umutsuzluğun, beklentilerinin karşılanmadığının işareti ve ayrıca ilişkisel diyalektik bağlamında karşıtların birliği olan diyalektik anlayışın bir yansıması olarak dikkat çeker. “Çözüm yok” (s.14) diye saptamada bulunması ise içine düşülen hiçlikle ilgilidir.

Oyun eylemsiz, söz üzerine kurulu bir oyundur. Tek eylem kız kardeşlerin yardımıyla Küçük Kardeş’in yukarı taşınması ve çocukken kaldığı odasına yerleştirilmesidir, çünkü kapıda yığılıp kalmıştır. En Yaşlı’nın onun yere yığılmasını anlamlandırmakta zorluk çekmesi, Anne’nin, oğlunun bir şeyler söylemesi beklentisi içinde olması ve beklentisinin karşılığını bulamadığı için üzülmesi; “yanılmışım, hiç hayalimdeki gibi olmadı” (s.15) itirafını getirir. Anne, tek oğlunu son gördüğü

haliyle bulamamanın da hayal kırıklığını yaşar ve bunu: “Değişmiş, mahvolmuş yüzü, çökmüş, kaskatı olmuş (...) sanki bir ihtiyarın yüzü, tuhaf bir ihtiyar adam yüzü ya da erkenden yaşlanmış genç bir adamın vücudu” (s.16) sözleriyle ifade eder. Küçük Kardeş’in yaşlı birine dönmesi uzaklardayken çektiği acıların dışavurumudur. Birbirlerinden ayrı düşmeleri, annesi ve kız kardeşleri için nasıl kolay olmadıysa onun için de kolay olmadığının göstergesidir.

Kocasının, oğlunu kovduğu gün bir şey yapamamanın pişmanlığını yaşayan Anne’nin, “ne gelirdi ki elimden? Orada kılımı kıpırdatmamışım, hepiniz suçu bana yıkmak istiyorsunuz, onları ayırmamışım, ne gelirdi ki elimden?” (s.18) sözleri bir taraftan çaresizliğinin göstergesi, bir taraftan da aile bireyleri tarafından suçlandığının dile getirilmesi olarak okunabilir. Oyun izlencesi boyunca gözlemlenen şey bireylerin sürekli sızlandıkları ve birbirlerini suçladıklarıdır. Şikâyet diline suçlama dilinin eşlik etmesi yaşanan ve hissedilen memnuniyetsizliğin dışı vurumudur.

“Nasıl beklediysek öyle, boşu boşuna, geri döneceğine hiç mi hiç inanmadan ve bundan sonra da beklememiz gerekecek” (s. 19) sözleriyle Anne her durumda beklemek zorunda olduklarını, beklemeyle geçen yılların yine beklemeyle devam edeceği kehanetinde bulunur. Bu söylemler bir çeşit öncelemedir, olacak olanları önceden haber vermektir: “Bunun sonu asla gelmeyecek ve gün gelecek ben de yaşlanacağım” (s.19) öngörüsü hayal ettiği şeyle uyuşmadığı için ilişkisel diyalektik anlayışı açısından içinde çelişkileri barındırır çünkü oğlunun dönünce yolculuklarını anlatması beklentisi içindedir. Bu yolculuk, Anne’nin gözünde “uzun mu uzun, muhteşem, ve bir o kadar saçma bir yolculuk, dünyanın bir ucundan bir ucuna” (s.19) yapılan bir yolculuktur. Aynı şekilde sözce hem muhteşem hem de saçma olma özelliğiyle rekabet eden söylemlerin birbiriyle nasıl konumlandığını ortaya koyan kontrapuntal analiz açısından paradoksal bir durumu işaret eder. Anne, oğlunun ağzından yolculuğu sırasında başına gelenleri duymadığı için tahminlerde bulunur: “Savaşlara katılmış olmalı, savaşlara ve kavgalara, değil mi? ve galip çıkmıştır hepsinden, galip çıkmıştır, değil mi?” (s.19) diye sorar. Ablanın “o, küçük kardeş, savaşlarından dönmüş” (s.13) tahmini de aynı yöndedir ve iki şekilde algılanabilir; Küçük Kardeş’in kendisiyle verdiği savaşım veya gerçek anlamda katıldığı savaşlar. Zira, yaşlı bir adam gibi görünmesi bu durumla açıklanabilir. Küçük kardeş ile ilgili hep varsayım dili kullanılmasının nedeni hiç kimsenin hiçbir şey bilmemesiyle ilgilidir.

Anne, oğluna kendi hikâyelerini anlatacağını söylerken, “hepsi aynı hikâyeye, hepsi başka hikâyeye” (s.19) söylemiyle diyalektik bir zıtlık ortaya koyar, çünkü bir tek hikâyenin içinden birçok hikâyeye çıkarak hikâyeye kendi içinde çoğullanır. Asıl hikâyenin odak noktası Küçük Kardeş olmasına rağmen, diğer hikâyeler onun etrafında örüntülenen kız kardeşlerin onunla ilgili duygu, düşünce, beklentileri ile ilgili hikâyeleridir. Her şey Küçük Kardeş’in çevresinde şekillenir. Anne’nin tespiti bu anlamda isabetlidir: “Uyandığı ve gözünü açar açmaz bütün evi parmağında döndürmeye başladığı an, evin oğlunun, bütün evi kendi etrafında döndürdüğü, bu ev hep onun etrafında döndü” (s.20) söylemi aile bireylerinin bunca yıl yaptıkları ve yapmaya da devam edecekleri şeyi ortaya koyar.

Ablanın, kardeşinin kapının eşiğinden geçer geçmez, çantasını yere bırakmasıyla birlikte çanta üzerinde tahminlerde bulunması, bunun denizci çantası mı, asker çantası mı, evden giderken götürdüğü çanta mı olduğunu düşünmesi, çantanın işlevsizliğine odaklanması ve detaylarla uğraştığı için, “bu ayrıntılara kafa yorduğumu fark edince yine güldüm, (ve şu gözyaşlarının kıyısı, hep ama hep peşimde fırsatını bulsa beni alıp çekecek)” (s.22) söylemiyle yaşadığı ikilemi dile getirmesi ilişkisel diyalektik kuramı bağlamında değerlendirildiğinde tezat bir yapı sergiler. Bir

tarafından kendi haline gülerken bir taraftan da ağlamamak için kendini zor tutması içindeki çelişik duygu durumunu barındırır. Ağlanacak haline gülme davranışı durumun ağırlığını hafifletme adınadır. Abla'nın kendi içinde bir mücadele verdiğinin göstergesidir. Abla, kendini onca yıl tutmanın sonuçlarını göze alacak güçte hissetmez, bu yüzden ayrıntılarda oyalanır. Bu, uzun bekleyişi, beklerken de yaşanan sıkıntıları unutmaya çabasıdır. "Şu ömrümde yolunu en çok beklediğim, bütün o yılların ardından" (s.22) diyerek içindeki açmazı açığa çıkarır. Bu, birinin yolunu saplantılı bir şekilde beklemenin sancısıdır ve detaylara takılması da kendini korumak içindir. Bir şeye tutunma arayışıdır. İnsanın hem başkalarıyla hem de kendiyle olan iletişimde "uyuşmazlık bir iletişim sorunudur" (Bourse & Yücel, 2023, s.554). Bu anlamda Abla'nın kendi içinde bir sınav verdiği söylenebilir.

Abla'nın geri dönen Küçük Kardeş'inde gözlemlediği şaşkın ifade döndüğünde de vardır: "Tek kelime etmiyor, evi hatırlıyor (...). İnce bir tebessüm ve bizi gördüğüne şaşırıyor, evin içini gördüğüne ve bizi gördüğüne" (Lagarce, 2009, s.24) söylemi, alt metinde, yıllar geçse de küçük kardeşin büyümediğinin/büyüyemediğinin bir göstergesidir. Bu şaşkınlık, orada, öyle, onları o şekilde beklerken bulmanın, hiçbir şeyin değişmediğini görmenin de şaşkınlığıdır. Kız kardeşlerinin fedakârlığına karşılık erkek kardeşin onlardan bir "merhaba"yı bile esirgemiş olması, tek kelime etmeyişi vefasızlıktır. Anne ve kız kardeşleri hayal kırıklığına uğratan da bu olmuştur. Erkek kardeşin, kız kardeşlerin kendisini bekleyişinin şaşkınlığı ile onların yılladır erkek kardeşi bekleyip onun tepkisizliğinin yarattığı hayal kırıklığının birbirine karıştığı bu zeminde yaşananlar trajik-komiktir. Trajik ve komik iç içe geçmiş haliyle diyalektik bir karakter arz eder. İlişkisel diyalektik kuramı açısından sürecin kendi içinde taşıdığı zıt örgenlerle açığa çıkan gelgitli yapısı ortaya konur. Birinden diğerine geçilen bu inişli çıkışlı duygu durumuyla baş etmeye çalışan Anne'nin ve kardeşlerin bu çabaları boşa çıkar. Aslında her biri, olanlar karşısında Küçük Kardeş gibi şaşkındır. Bu ne tek bir kelime duymanın ne selamlaşmanın ne sarılmanın ne de sevincin yaşandığı bir karşılaşmanın şaşkınlığıdır.

Ortanca'nın sözlerinde karşılığını bulan ailenin içinde bulunduğu ruh hali bireylerin hüznünlü yapısını yansıtır: "İki paralık gurur", "beş bahtsız zavallı(nın)" (s. 27) bekleyerek geçirdiği yıllarda her birinin tükenip gitmesi, ailenin sıklıkla dile getirdiği ve hissettiği bir duygu durumudur. Bu bir açmazı gösterir. Ortanca, hikâyeyi "içler acısı bir hikâye" (s. 27) şeklinde özetler. Beklemeye mahkûm beş kişinin hali çaresizliğin göstergesidir. Bu anlamda kurban psikolojisinden bahsedilebilir. Diane Zimmeroff'un (2017) belirlediği gibi kurban bilincini oluşturan meşhur üçgende zorba, kurtarıcı ve kurbanın varlığı gereklidir. Baba, oğlunu evden kovduğu için zorbadır. Anne ve kız kardeşler kurbanken erkek kardeş kurtarıcı rolündedir. Anne ve kız kardeşler onca yıl Küçük Kardeş'i bekleyerek hayatlarını feda etmişlerdir, kendi hayatlarını yaşayamamışlar, kurban rolünü gönüllü seçmişlerdir. Kurban bilinci, durumunu olduğu gibi kabul etmek ve içinde bulunduğu durumdan çıkmak için çaba harcamayı göze alamamak, eyleme geçememek demektir. Çaresizliğe boyun eğmek anlamına gelir. Beş "zavallı(nın)" (Lagarce, 2009, s.26) durumu da bundan ibarettir.

Anne, En Yaşlı'ya, oğlu evinde olduğu sürece ona biz bakalım, kızlar isterlerse çekip gitsinler teklifinde bulunur. Buna En Yaşlı'sı gibi En Küçük de Abla da karşı çıkar. Kontrapuntal analiz açısından değerlendirildiğinde bu karşı çıkışın ters yönlü iki kuvvet arasındaki çekim ve itim arasında olduğu söylenebilir. Güngör (2022) iletişimin temel bileşiminin paylaşım ve etkileşim olduğunu belirtir (s.45); buna göre ailenin bu paylaşımda sıkıntılar yaşadığı görülür.

Anne yalnız kalmak ister ve savunmaya geçer: “Hayatımızı yerle bir edecekler, kötülük etmek istediklerinden değil (...), sabahtan akşama kadar, bilmem hangi gerçeği öğrenmek için kendilerini parçalayacaklar (...). Nasıl da ürkmüşler, bak hallerine (...) fedakârlıktan nasıl da ürkmüşler” (Lagarce, 2009, s.29).

Tüm bu yılları boşuna beklemek ancak fedakârlıkla açıklanabilir. Aile bireylerinin kendi hayatlarını yaşamamaları bekleme adına yapılan büyük bir ödündür ve arkasından gelen kaybolmuş yıllardır. Bu zaman diliminde hiç eyleme geçmezler. Kendi bireysel yaşamlarını kurmazlar. Eylemden ziyade söylemlere tutunurlar. Hayat akıp giderken onu sadece seyretmekle yetinirler. Hayatın saçmalığına bekleme saçmalığını ekleyerek, bir umuda tutunma arayışında kendi hayatlarını harcarlar. Aradıkları şey aslında sevgi, şefkat ve ilgidir. Bunu aile içi ilişkilerde bulamadıkları için Küçük Kardeş’te bulacakları düşüncesine tutunmaları ilişkisel diyalektik açısından umut edilenle olagelenin uyuşmaması çevreninde açığa çıkar.

Ailece birlik beraberlik içinde oldukları izlenimini verseler de her biri kendi içinde yalnızdır. Aynı evde ama birbirlerine yabancı gibidirler. Onları dertte ve sevinçte birleştiren tek varlık olan Küçük Kardeş ailenin tek erkeği olarak evin gözdesi durumundadır. Bu aşırı ilgi hem saplantılı hem de hastalıklı bir durumdur. Her biri kendi düşün dünyasında bir şey ummanın ardına takılır. Ona kurtarıcı gözüyle bakar; dertlerine çare bulacağını düşünürler. Onun geri dönüp dönmeyeceğinin belirsiz oluşu aileyi de belirsizliğe sürükler. Cüceloğlu’na göre (1993) belirsizlik kaygı yaratır s.278). Kaygıyla bekleyen aile onun gelmesiyle birlikte de hiçbir şeyin değişmediğinin farkına vararak içten içe bunun hayal kırıklığını yaşar.

Sullivan’a göre, kişilik, sosyal bir çevrede gelişir, bireyin yaşadığı kişiler arası ilişkilerden ayrı düşünülemez (Akt. Gürüz, 2019, s. 211). Etkileşim içinde olan ama birbiriyle uyumlu olmayan ailede büyüyen ve en dertli olan En Küçük’tür, önemsenmeyişi derin acısını hisseder: “Küçüktüm, hep en küçük (...), kendi köşesinde, kimsenin sallamadığı çocuk. Ha varmışım ha yokmuşum, benim hatırladığım bu, (...). Hiç adam yerine konmadım, azıcık bile, kimse aksini söyleyemez, ha vardım ha yoktum, bunu size borçluyum” (Lagarce, 2009, ss.34-35) diyerek ailesini suçlar. En Küçük’ün içten içe acı çektiği ve çekmeye de devam ettiği görülür: “O başını alıp gittiğinde, benim halimi umursayan bir kişi bile çıkmadı, birinin bile beni umursadığına dair bir hatıram yok (...), kimsenin umursamadığına dair pek çok hatıram var” (s.35) diye sitem etmesi umursanmayışın ezikliğini yaşadığının ve kendini değersiz hissettiğinin göstergesidir.

En Küçük, evde yaşanan şiddetten bahseden tek kişi olarak, babasının müthiş öfkesinden dert yanar: “Öyle korkunç öfkedir ki ondaki, taş duvarlar yıkılır korkusundan, bütün o öfkelerinden bile fena, daha fazlası, o gün daha fazlası, bütün öfkeli günlerden” (s.35) diyerek, kâbus gibi bir aile tablosu çizer. “O şiddetten yoksun tek bir günün hatırası bile yok bende” (s.36) diye belleğindeki açığa vuran En Küçük’ün hatırladığı tek şey evdeki tartışmalar, yaşanan bağışmalar, kavgalar, haykırışlardır. Büyüklerin hiç bahsetmediği aile içi şiddete dikkat çekerek, “başka bir şey yoktu ki, şiddet, bir o vardı” (s.36) der. En Küçük’ün hatırladığı küfürler, tehditler, sıkılı yumruklar, çığlıklar, öfke, nefret ve şiddettir. Babasının öfkesinin şiddetini, “beterdir, insafsızdır, zalimdir bildiğimiz bütün öfkelerden...” (s.37) sözleriyle dile getirir. Büyüklerin kanıksadığı şiddeti o içselleştirememiştir. Aile içi bu şiddeti ifşa ederek bilinçaltında yıllarca sakladıklarını bilinç yüzeyine çıkarması, travma sonrası post-travmatik bir süreç yaşadığının göstergesi ve onca yıl içine attıklarını, bastırdıklarını dışsallaştırmasıdır. Onu en çok yaralayan ilgisizlik ve sevgisizliktir. Ailenin ihmal edilen çocuğudur, görmezden gelinen, önem verilmeyen,

“küçüktür anlamaz” denilen, göz ardı edilen bir bireydir. En Küçük Kardeş'i ilişkisel diyalektik kuramı bağlamında çelişen isteklerin ortaya çıkardığı çatışmaların sürekli bir gerilim yarattığı (Demirkan, 2021, s.276) düzlemde konumlandırabiliriz.

En Küçük kızın sayesinde olayın basit bir baba-oğul kavgası olmadığı anlaşılır. Erkek kardeş evden ayrıldığında kimsenin onu durdurmaya çalışmaması, müdahale etmeyişi de dikkat çeken En Küçük, teker teker ayrıntılarını verir: “Hiçbir şey onu durdurmuyor, hiçbirimiz, ne biri, ne diğeri, (...) durduramaz, hanginizin gücü yeter ki durdurmaya (...). Beni dinleseydiniz, tutar çekerdiniz kolundan” (Lagarce, 2009, s.39) derken önemsenmediği için dinlenilmediğine de vurgu yapar. “Kişilerarası etkileşimle (...) kişilerin “şimdi ve burada” durumundaki düşünce ve davranışlarını değerlendirmek” (Gürüz, 2019, s.210) açısından En Küçük'ün ailesi tarafından maruz bırakıldığı bu durumun onda sarsıcı ve derin izler yarattığı ortaya çıkar.

Erkek kardeşin gidişini kimsenin engellemeyişi/engelleyemeyişi suçluluk duygusunu da beraberinde getirir, bunun pişmanlığı büyük bir vicdan azabının hissedilmesine yol açar. Vicdan azabı baş edilmesi zor bir duygu durumudur. İnsanı kendi içine hapseder ve ruhsal acı verir. Bununla karşı karşıya kalan En Yaşlı savunmaya geçer, babayla oğulun hep kavga ettiklerini, küçük kardeşin hep geri döndüğünü, tartışmalar yaşandığını ve bu defa yaşananların da onlardan biri olduğunu, “öbürlerinden daha büyük bir günah değildir sandım” (Lagarce, 2009, s.39) şeklinde dile getirir. En Küçük'ün aksine En Yaşlı olayın abartılı olmadığına, olağan olduğuna dikkat çekerken, izleyici/okur iki farklı bakış açısıyla karşı karşıya gelir. Sonunda En Yaşlı son tartışmanın hepsinden şiddetli olduğunu dile getirerek yaşananları itiraf etmek zorunda kalır: “Çok ağır laflar ediyorlardı, birbirlerinin hayatına dair öyle kin doluydu ki ağızlarından çıkanlar, bir iki gün ayrı kalsalar (...) öylesi daha iyi olur diye düşündüm. Öyle geçirdim içimden” (s.40) derken olay hatırlandıkça, ayrıntılandırıldıkça aile içi çatışmanın sıradan olmadığına, içerdiği şiddete tanıklık edilir. “Maletzke (...) iletişimi karmaşık bir güç birleşmeleri ve çatışmaları ortamı olarak ele alır” (Akt. Güngör, 2022, s. 84). Bu durumda, aile bireylerinin hem kendi içlerinde tutarsız olduğu hem de sürtüşme içinde bulundukları söylenebilir. Bu anlamda, aile bireyleri arasındaki ilişkiler karşıt eğilimler arasında sürekli bir etkileşim olduğunu varsayan ilişkisel diyalektik kuram ile bütünleşir.

En Küçük'ün suçlamasına karşılık En Yaşlı'nın tekrar savunmaya geçmesi soğukkanlılığının dışı vurumu olarak değerlendirilebilir. Ayrıca ilişkisel diyalektik kuramı bağlamında ele alındığında suçlama-savunma ikilemi karşıt söylemlerin oluşmasına zemin hazırlayan özelliğiyle birbiriyle rekabet eden bir gerilim yaratır. İki kardeş arasındaki söylemlerde şikâyet, suçlama, itham diline karşılık savunma ve ikna dili devreye girer. Bu da aralarındaki iletişimin sağlıklı olduğunu gösterir. Kadir Özer (1995) sağlıklı iletişimde kişiler üzerinde değil, konu üzerinde tartışmaya girildiğini, kişiliklere saldırı olduğunda ister istemez suçlayıcı dile karşılık savunma dili ortaya çıktığını, tartışılan konudan uzaklaşarak kendini korumaya geçilip ve güç ispatına çalışıldığını vurgular (ss. 84-86). Bireyler birbiri üzerinde tahakküm kurmaya başlarlar. İletişim çıkmaza girer. İki kardeş arasındaki iletişim de çatışma zemindir. Karşıt görüşlerin, kutupların ve güçlerin bir araya geldiği bu zeminde ilişkisel diyalektik kuramının işlerlik kazandığı söylenebilir.

Olay örgüsü boyunca, geriye, eskiye, hatıralara dönük bir anlatım söz konusudur. Birinden diğerine olayın ayrıntıları ortaya çıkarken ailenin kirli çamaşırları da ortaya dökülür. En Yaşlı'nın, babasının bu süreçte neler yaptığından bahsetmesi aile içi dinamikleri ortaya koyar:

“İhtiyarlıyordu, yavaş yavaş bırakıyordu kendini ihtiyarlığa, (...). Buraya gelmesi gerekti mi, ses etmeden gelir, çıt çıkarmadan yürürdü (...) ve geri kalan zaman, bütün gün, yürüyordu dışarlarda (...), ağzını açıp da bize tek kelime etmiyordu, ihtiyaç duymuyordu buna” (Lagarce, 2009, s.42). Babanın kendi eşiyle ve kızlarıyla konuşmaması, aile ortamı düşünüldüğünde başlı başına sıkıntılı bir durumdur. Bu hem kendini hem de aile bireylerini cezalandırmak anlamına gelir. Aile bireylerinin babanın tutumunu kabullenmesi, bunu kanıksaması ve bir çözüm üretmemesi de ayrı bir sorundur. Herkesin birbirine mesafeli tutumu aile ortamıyla bağdaşmayan özelliğiyle ilişkisel diyalektik kuramı kapsamında karşıt güçlerin birbiriyle rekabet içinde olduğunu ortaya koyar. En Yaşlı, kendi aralarında da iletişimin olmadığına dikkat çeker. Küçük Kardeş’in geri dönüşüyle birlikte birbirleriyle gerçek anlamda iletişim kuracakları hayaline tutunmaları içinde bulundukları umutsuz durumu ve umut arayışlarını açığa çıkarır.

“İletişim toplumu oluşturan temel bir öge olduğu, insan davranışlarının tümü iletişim süreci içinde oluştuğu için” (Tekinalp & Uzun, 2019, s.1) sağlıklı etkileşimin olmazsa olmaz bileşenidir. Suskunluk sorunları çözmek yerine sorunların daha da büyümesine yol açar. İletişimsizlik aile bireylerinin birbirini önemsemediklerinin de belirtisidir. Her birinin kendi kendisiyle konuşur gibi uzun monologlar/soliloglar şeklinde konuşması da bunun kanıtıdır. İletişim için etkileşim gerekir. Aileyi takıntıya sürükleyen de bu etkileşimsizliktir. Metnin yüzey yapısında dile getirilmese de oyunun derin yapısından çıkan sonuç, Küçük Kardeş’in dönüşüne bu kadar önem atfetmelerinin nedeninin umudu onda bulacaklarını sanmalarındandır. Onların gözünde o onları yüklerinden kurtaracak kurtarıcı kişidir.

Bekleyiş sürüklenişi içine giren aile bireyleri birbirini suçlama arayışı içinde de bulurlar kendilerini. En Küçük doğal olarak büyükleri suçlar. En Yaşlı bundan rahatsızlık duyar: “Sanki bunu yüzüme vurmak ister gibisin (...), sanki biz suçlu olmak zorundaymışız gibi, sanki hiçbir şey görmemek suçmuş gibi (...), çünkü kimse bilemezdi bir daha asla geri dönmeyeceğini” (Lagarce, 2009, s.43) derken bu durumun farkında olmamanın da bir suç olmadığına altını çizer. İletişimsizliğin açmazlarından biri de bir suçlu arayışı içinde olmaktır. Suçlama dilinin acımasızlığı rahatsız edicidir. “Eğer iletişimde suçlama dili hâkimse orada gerçek bir iletişimden söz edilmesi mümkün olmaz. İletişim iletişim olmaktan çıkar ve kişilik çatışmasına dönüşür” (Dalak, 2021, s.268). Sağlıklı iletişim yargılamadan yapılan iletişimdir. Amaç karşı tarafı yargılamak değil anlamaktır. İletişimin sağlıklı işleyebilmesi şeffaflığın ve samimiyetin olmasını gerektirir. Ailenin yoksun olduğu en temel şey sağlıklı iletişim kurmayı başarabilmektir.

Aile bireylerinin evde aradıkları huzuru bulamadıkları, birbirleriyle gerçek anlamda iletişim kuramadıkları, sadece kendi düşüncelerine yönelik söylemler ürettikleri, aile bağlarının kuvvetli olmadığı, gereken atılımları yapamadıkları, çaresiz ve tükenmiş bir şekilde sadece ve sadece Küçük Kardeş’e odaklandıkları ve onları bir arada tutan şeyin sadece Küçük Kardeş olması oyuna damgasını vurur. İlişkisel diyalektik kuramına göre, “iletişim, birleşmiş ama rekabet eden değerlerin, yönelimlerin, bakış açıları ve fikirlerin iç içe geçmesidir” (Deviren, 2019, 295). Bu anlamda, beklemeye geçmiş yıllar için pişmanlıklarını dile getirmeleri, bunun için birbirlerini suçlamaları, birbirlerini yok saymaları, eyleme geçmeden yalnızca söylem üretmeleri bir kısır döngünün izdüşümüdür.

En Yaşlı, Küçük Kardeş’in onları cezalandırdığının altını çizer. Beşi birden okları Küçük Kardeş’e çevirerek, bu sefer birbirlerini suçlamak yerine onu suçlamaya yönelirler. En Yaşlı, bir taraftan olayı detaylandırıp yeni bir bilgi eklerken bir taraftan da ona olan kızgınlığını dile getirir:

“Bir hışımla fırladı, kapıyı çarpıp çıktı (...). Bizi görmedi gözleri, umursamadı bizi, hiç umursamadı (...), o zamandan beri ne haldeyiz hiç dert etmedi, şu kadarcık önemimiz yoktu, hiç umurunda değildik biz” (Lagarce, 2009, s.44). Aile bireyleri Küçük Kardeş tarafından önemsenmeyişi sindiremezler. Öfkelerini bu defa babadan Küçük Kardeş’e çevirmeleri ilişkisel diyalektik kuramının “ilişkilerin sadece bir yönde hareket eden tek boyutlu bir yapı içermediği” (Demirkan, 2021, s.276) varsayımıyla örtüşmektedir. Aile bireyleri Küçük Kardeş tarafından umursanmayışın acısını yaşarlar. İçlerinin sızısını dindirecek bir günah keçisi, tutunacak bir dal ararlar. Kendilerini rahatlatmak adına tek yaptıkları suçlamaktır.

Abla da Ortanca da En Küçük de Küçük Kardeş’in onları hiç umursamadığını söyler. Abla Küçük Kardeş’in davranışını bencillik olarak nitelendirir. Nasıl kaybolup gittiklerini, nasıl saplanıp kaldıklarını, nasıl tükendiklerini, ümitlerini onu beklemekle geçirdiklerini bilmemesinin imkânsız olduğunu belirten Ortanca, Küçük Kardeş’i ağır bir şekilde eleştirir: “Tek bir haber göndermedi, tek bir satır, hiç, ve bu nedir söyleyeyim mi, bu bir cinayet, bir çeşit cinayet, seni seven insanların hayatlarını bir kenara atmak, bu da bir cinayettir” (Lagarce, 2009, s.46-47). Bu kayıp yıllarda, darmaduman olmak, başına bir iş geldi diye dert etmek, Küçük Kardeş’in onları umursamayışı, görmezden gelmesi, döner dönmez başından geçenlerle ilgili tek kelime etmeden “yere yığılmak ve yine ölmek” (s.47), Ortanca’nın gözünde büyük bir suçtur. Ortanca’nın cinayet olarak nitelendirdiği bu durumu Abla nefret olarak değerlendirir: “Ne olduğumuzu hor görmesinden bahsediyorum. Bir reddediş bu, bir tiksinti” (s.47) şeklinde altını çizer. Alt metinde, satırlar arasında gizlenen sevgi arayışıdır. Bu sevginin Küçük Kardeş’ten geleceği düşüncesine tutunurlar ama yanıldıklarının kendileri de farkına varırlar çünkü onun haber vermeyişini bir ihanet olarak değerlendirirler. Sevgiye karşılık vermemek onların gözünde zalimlik. İlişkisel diyalektik merceğinden bakıldığında, nasıl ilişkiler dönüşüme uğruyorsa söylemlerin de buna eşlik ettiği ve Küçük Kardeş’i mahkûm eden sözcelere dönüştüğü görülür.

Georg Simmel (2005) “hayat, mücadele ile uzlaşma arasındaki göreceli ayrımı hükümsüz kılan, mutlak anlamda bir mücadeledir” (s.83) saptamasıyla hayatın ikili çelişkili boyutuna dikkat çekerken bunun yansıması olan insanın hem kendisiyle hem de diğerleriyle olan ilişkisinde de benzer türden zıt dinamiklerin ortaya çıktığına vurgu yapar. Ortanca, hayal-gerçek arasında birinden diğerine sürüklenirken, bu savrulmadan söylemleri de etkilenir. Sözleri tutarsızdır, net ve kesin değildir. Küçük Kardeş’e en yakın kişi olduğu için onun dönüşü en çok onu etkilemiştir çünkü o oyun, dans, kavga arkadaşıdır. Bu yüzden hayal ve umut dünyasına tutunur. Kafası karışıktır ve ikilemleriyle, inişli çıkışlı tavrıyla, savrulmalarıyla farklı bir yerde konumlanır.

Söz dönüp dolaşıp kasabada yaşayanların onları yargılayacaklarına, haklarında dedikodu yapacaklarına, arkalarından konuşacaklarına gelir. Oklar bu sefer aile içinden aile dışına çevrilir. Abla, “tepenin başında oturan şu beş gözü yaşlı gurur abidesi” (Lagarce, 2009, s.55) olarak başkaları tarafından suçlanacaklarını dile getirir. En Küçük de fısıldaşa fısıldaşa yargılanacaklarını dile getirir. Ortanca da el âlemin gözlerinin üzerlerinde olacağından, kıs kıs güleceklerinden, suçlayacaklarından, mahkûm edeceklerinden bahsederek Abla’nın sözlerine destek çıkar. Başkalarının ne dediğiyle hem ilgilenmeyen hem de onları önemseyen tavırlarıyla ikilem yaşarlar. Çevreleriyle iletişimi kesmiş, kendi kabuğuna çekilmiş, yalıtılmış bir halde hayat sürmeyi tercih eden tutumlarıyla kendi içine kapanık yalnız bir aile olmanın açmazlarıyla baş etmek zorunda kalırlar. Kendi kendilerine yeten tavırlarıyla başkalarına yabancılaşırlar. Kendi hapishanelerini kendi elleriyle oluştururlar. Bu iki zıt kutup diyalektik bir yapı ortaya koyarak kendi içinde

tutarsızlık oluşturur. Olaylara farklı bakan tutumlarıyla, kendi düşün dünyalarının içinde kasabadan ayrı münzevi bir hayat sürerler. Oysa “içeriği ne olursa olsun, bir sorunu çözmek için insanların düşünce alışverişinde bulunmaları, bir başka deyişle, iletişim kurmaları gerekir” (Cüceloğlu, 1994, s. 12).

Abla'nın, hayatın anlamının Küçük Kardeş'in ölümüyle birlikte kaybolup gideceğinden, hatta onunla birlikte her şeyin öleceğinden, kendisinin de yok olacağından bahsetmesi ve bütün umudunu Küçük Kardeş'e bağlaması sevginin de ötesinde adı konulmaz bir düşkünlük, bir tutkudur. Abla tutkusunun kölesi olmuştur ve bu kendinden vazgeçiş anlamına gelir. Bu tutku onu tüketir, içine hapseder, her şeyini elinden alır ve ona sadece yas kalır. “Sessiz sakın bir hayat kuracak bana hatıralarım” (Lagarce, 2009, s.59) derken ancak hatıralarıyla avuntu bulacağını belirtir. Yalnızlığıyla, sessizliğiyle, tek başınlığıyla, unutulmuşluğuyla, hatıralarıyla geçecek ve onu yaşlandıracak olan yıllardan söz eder. Abla, Küçük Kardeş'in ölümünü akıllarına bile getirmek istemeyen diğerlerine “Gözü Yaşlı Güzeller, öyle bir dert ki içinize acınız ve acınızın şanı” (s.59) diye seslenir. Küçük Kardeş'in zaten döndüğünde ölmüş olduğunu söyler. Bunu akıllarına getirmeseler de ne kadar direnirlerse dirensinler, zamanla birlikte unutacaklarını söyler.

İlişkisel diyalektik kurama göre, “ilişkiler, taraflar arasında ve taraflar ile sosyal ağların üyeleri arasındaki günlük etkileşimin devam eden söylemsel mücadeleleriyle oluşur” (Deviren, 2019, s.306). Anlamlar, ilişkili taraflarca inşa edilir. Aile üyelerinin, onca yılı beklemekle tükettikleri için büyük üzüntü duymaları, bundan sonrası için başka bir çözüm bulma gayreti içine girmemeleri eylemsizliklerinin izdüşümüdür. Beklemenin büyük pişmanlığını yaşasalar da yine beklemeye devam etme kararı almaları paradoksaldir, çözümsüzlüğün belirtisidir, bile isteye kabullenıştır. Duruma razı olmak, boyun eğmek, kendi istek ve arzularına set çekmek demektir. Bütün istekleri Küçük Kardeş ile ilintili olduğu için kendi olmayı, birey olmayı başaramazlar. İsimlerinin olmaması da bunun kanıtıdır. Kendilerine ait bir kimlikleri yoktur, anonim kişilerdir. Evrensellik özelliğine sahip olsalar da karakter özelliğinden yoksundurlar.

Sonuç

İlişkisel diyalektik kuramı aile iletişimini ve ilişkilerini incelemek için eleştirel bir bakış açısı sunar. Jean-Luc Lagarce'ın görüntülediği aile fotoğrafında bir bekleyiş uğruna aile bireylerinin savruluşu gözler önüne serilirken iletişimsizliğin, önemsenmeyişi, sevgisizliğin altı çizilir. Aile bireylerini ele geçiren bir bekleyişin sahneye konduğu oyun aile içi dinamikleri açığa çıkaran özelliğiyle evde yaşanan etkileşimlerden doğan yapıyı sunarak bireylerarası iletişime yer verir. İletişimin de etkileşimin de tam ve sağlıklı gerçekleşmediği düzlemde dile getirilenlerin tekrarlayan içeriği bir takıntının göstergesidir. Bütün aile bireylerini kendi sarmalına çeken düşün yapısının kısır döngüsü olayları anlamlandırmadaki dar çerçeveye işaret eder. Zamana, mekâna ve bir tek şeye hapsolmuş insanların dramının gözler önüne serildiği oyun çıkmaza davet ederken yaşanan tükenişlerini açığa çıkarır. Sabırla, dirençle sürdürülen bu bekleyişin meyvesini vermemesi de ayrı bir açmazı beraberinde getirir. Beklenen, bekledikleri değildir. Umduklarını bulamamanın tartışması içine girerler. Bu anlamda, yaşadıkları hayal kırıklığı büyüktür. Küçük Kardeş'in evden ayrılışı ve onu bekledikleri süre içinde yıpranmış olan sinirleri onları söylemden söyleme, tartışmadan tartışmaya sürüklerken bir duygudan diğerine taşıyarak acının tekrar tekrar yaşanmasına zemin hazırlar. Bu, içinden bir türlü çıkmadıkları ya da çıkmak istemedikleri takıntılı bir durumdur. Geçmiş sürekli birbirlerine hatırlatarak acının derinleşmesine neden olurlar. Acıyı unutmaya izin vermeyen söylemlerle, sürekli durumun dile getirilmesiyle bir

çıkmanın içine yuvarlanırlar. Yuvarlandıkları yerde umuttan çok umutsuzluk söylemleri üretirler. Birbirine kenetlenmiş aile görüntüsü verseler de onları bir araya getiren şeyin takıntıdan başka bir şey olmadığı anlaşılır. Eskiye nokta koyup yeniye başlayamamanın sarmalında yol alırken bunun ruhsal sıkıntılarıyla mücadele etmek zorunda kalırlar. Suçlayıcı dil kullanmaları bunun göstergesidir. Çözüm odaklı değil sorun odaklı bir yaklaşım içine girmeleri, mantıklarından çok duygularıyla hareket etmeleri, duygularının rehberliğinde yol almaları sağduyulu çözüm üretememelerine neden olur. Çözüm, bu durumda, beklemekten vazgeçmek, eski sayfaları kapatmak ve yeni bir yaşama yelken açmak olacaktır. Tüm bu yaşananlar aile zincirlerinden kurtulamamanın, birey olamamanın, kendini gerçekleştirememenin izdüşümleridir. Alınan en son karar bunca yaşananlara rağmen beklemeye devam kararıdır. Bu bir karardan öte bir sürüklenişe razı olmak anlamını taşır. Bu durum kısır döngünün ve çözümsüzlük içine sıkışmışlığın göstergesidir.

Extended Abstract

Jean-Luc Lagarce is a playwright whose plays have attracted worldwide attention. Lagarce's play *I'm at Home and Waiting for the Rain* draws attention with the intensity of discourse rather than action, but despite the intensity of discourse, the play is marked by a deep incommunicability that leads all family members to unhappiness. This incommunicability manifests itself through the language of accusation in which family members simultaneously blame themselves, each other, their own father, and brother, Little Brother. When Little Brother, the only male child of the house, leaves the house after an argument with his father, the family members, who make waiting for Little Brother their only purpose, consume each other while they are exhausted during the waiting process. The life that they lead is, in their own words, a life spent in vain. Their inability to listen and understand each other leads the family members, the victims of their obsessions, to the centre of the incommunicability. On a platform where disagreement and domestic violence are experienced and all these are taken for granted, they hold on to discourses rather than holding on to each other. In the family where inaction plays a decisive role, instead of unity and solidarity, everyone focuses on the speeches and discussions surrounding the departure and return of the Little Brother. Contrary to expectations, Little Brother, the only man in the house, doesn't bring hope with him, as they mourn his indifference and inaction on his return just as they mourned, for years, his departure. It is not clear whether Little Brother is dead or not, and the play ends with an open-ended cyclical structure.

This study, which aims to reveal how the accusatory language of family members fuels miscommunication and the consequences of this miscommunication, attempts to do so using the theory of relational dialectics, a method of interpersonal communication. Considering that the theory of relational dialectics provides information about the way in which meaning is produced by the interaction of discourses, we can say that Little Brother's absence creates a void in the house and the family. This void will be filled by his return. The reason they've been waiting for him for so many years is they're trying to fill this void they cannot name. What is not expressed on the surface of the text, but is revealed by the deeper structure, is that when the little brother returns, everyone's expectations will be fulfilled, and the family will be at peace. However, his return disappoints their expectations. The family members, with the regret they feel, try to bring the wounds of the past to the surface. By talking about the past, the family's dirty laundry is revealed. Each speech is added to, and a simple story takes shape. A complex structure is reflected with its

reiterative characteristic. It is complex because, although many things become clear, many others remain obscure. Although the persistent, even obsessive, expectation of the little brother is justified on the surface, the subtext reveals that a major need is not being met within the family. These are interest, love, sharing, and communication. Deprived of all this and unable to provide care, love, sharing, and communication within the family, the family members believe that their most important hunger, the need for love, will be satisfied with the return of the little brother, and this belief condemns them to waiting. The disappointing and painful result of this study is that family members, convinced that the return of the younger brother will complete the jigsaw and put all the pieces back in place, exhaust themselves and their lives in this painful and obsessive.

Kaynakça

- Bourse, M. & Yücel, H. (2023). *İletişim Sözcükleri, Kavramlar, Akımlar, Kuramlar*. Nobel Akademik Yayıncılık.
- Cüceloğlu, D. (1993). *İnsan ve Davranışı, Psikolojinin Temel Kavramları*. Remzi Kitabevi.
- Cüceloğlu, D. (1994). *Yeniden İnsan İnsana*. Remzi Kitabevi.
- Dalak, T. (2021). B-M. Koltès'in *Tabataba* Oyununun Dramatik Yöntemle İletişimsel Açıdan İncelenmesi. *Litera: Dil, Edebiyat ve Kültür Araştırmaları Dergisi*, 31 (1), 255-288.
- Demirkan, B. Ş. (2021). Kişilerarası İletişim Kuramları. Hazer, Ç.M, & Avcı, Ö. (Ed.). *Disiplinlerarası İletişim Kuram ve Yaklaşımları* içinde (ss. 265-281). Gazi Kitabevi.
- Deviren, C. K. (2019). İlişkisel Diyalektik Kuramı. Eğinli, A. T (Ed.). *Kişiler Arası İletişim Kuramları* içinde (s.293-312). Nobel Yayınları.
- Dufiet, J-P. (2021). La Dramaturgie Sans Action: Maeterlinck, Beckett, Lagarce. In *Pratiques, Linguistique, Littérature, Didactique* (pp. 1-16). Édition Électronique.
- Eren, G. (2024). Kişilerarası İletişim Nedir, Ne Değildir? Ulağlı, S. (Ed.). *Kişilerarası İletişim, Güncel Yaklaşımlar ve Kuramsal Temeller* içinde (ss. 15-27). Motto.
- Güngör, N. (2022). *İletişim Kuramları, Yaklaşımlar*. Siyasal Kitabevi.
- Gürüz, D. (2019). Kişiler Arası İlişkiler Kuramı. (Eğinli, A. T. Ed.). *Kişiler Arası İletişim Kuramları* içinde (s. 207-219). Nobel Akademik Yayıncılık.
- Lagarce, J-L. (2009). *Jean-Luc Lagarce, Toplu Oyunları-1, Evdeydim ve Yağmurun Gelmesini Bekliyordum, Alt Tarafı Dünyanın Sonu*. Mitos-Boyut Tiyatro Yayınları.
- Lagarce, J-L. (2011). *Théâtre et Pouvoir en Occident*. Les Solitaires Intempestifs.
- Ollman, B. & Smith, T. (2013). *Yeni Yüzyılda Diyalektik*. (Çev. Alpagut, Ş.). Yordam Kitap.
- Özer, K. (1995). *İletişimsizlik Becerisi*. Varlık Yayınları.
- Simmel, G. (2005). *Modern Kültürde Çatışma*. (Çev. Bora, T., Kalaycı, N. & Gen, E.). İletişim Yayınları.
- Tekinalp, Ş. & Uzun, R. (2019). *İletişim Araştırmaları ve Kuramları*. Beta.

Zimberoff, D. (2017). *Kurban Tuzağından Kurtulmak*. (Çev. Taylan, Ö. & Genç, M.). Lena Psikoloji Yayınları.

Etik Beyan/Ethical Statement: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur. / It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited.

Çatışma Beyanı/Declaration of Conflict: Çalışmada kişi ya da kurumlar arası çıkar çatışmasının olmadığı beyan olunur. / It is declared that there is no conflict of interest between individuals or institutions in the study.

Telif Hakkı&Lisans/Copyright&License: Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmaları CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır. / Authors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the CC BY-NC 4.0